

1 ÚVOD

Reportáž je slovo, se kterým se setkáváme relativně často jak v běžné komunikaci, tak v odborném kontextu; zdálo by se, že reportáž jako označení určitého textového typu či žánru patří k pojmům dobře definovaným, že o základních charakteristikách reportáže se nevede spor.

Ve své knize bych chtěl nejen připomenout, jak bylo definování reportáže v českém prostředí obtížné (spíš ovšem v teoretické reflexi než v tvorbě), a poukázat mimo jiné i na to, že v otázce zařazení reportáže a antecedentních reportážních textů do žánrového a obecněji literárního kontextu panuje dodnes určitá míra nejistoty a nejasnosti; a nejde přitom jen o to, že jiný může být pohled na reportáž z hlediska žurnalistické teorie a praxe – a jiný z hlediska „čistého“ umění.

I když již reportáž byla nepochybně přijata mezi umělecké literární žánry, stále se – někdy vědomě, jindy snad spíš jen podvědomě – na ni hledí jako na „zvláštní případ“ či „výjimku“. V úvodní teoretické části své publikace se proto snažím zkoumat žánr literární reportáže optikou různých interpretačních konceptů vytvořených původně pro zkoumání fabulovaných beletristických textů a zjistit, nakolik reportáž ob stojí v takovémto „měření sil“.

Těžiště předkládané práce pak tvoří chronologicky řazený soubor malých případových studií věnovaných jednotlivým významným osobnostem a fenoménům české reportáže, s přihlédnutím k těm momentům ve středoevropském vývoji, které měly na českou reportáž bezprostřední vliv. Přikláním se k tomu, že proměny tohoto žánru lze zkoumat právě jen touto formou; podle mého názoru byl totiž vývoj reportáže v českých zemích do té míry nespojitý, přerušovaný a protikladný, že nikdy nevytvářel po delší období jeden silný proud (jako kupříkladu v sousedním Polsku). Přitom jsem se snažil klást důraz na kladný rub této nespojitosti, totiž skutečně mimořádnou pestrost tvůrčích postupů, se kterými se v reportáži u nás setkáváme.

Fenomén české reportáže zkoumám – po nezbytném připomenutí děl vnímaných v evropském kontextu jako klasická – od jeho antedecence v 19. století až do osmdesátých let 20. století. Jedním z mých záměrů bylo poukázat na téměř nepřipomínaný fakt, že reportáž v českých zemích vyrůstá i z kořenů, které pevně tkvějí v bohaté publicistické tvorbě 19. století, možná paradoxně zejména v jeho první polovině, a že do jejího rodokmenu patří i pozoruhodně moderní texty Josefa Kajetána Tyla či Boženy Němcové.

Pro zkoumání éry po roce 1989, kterou můžeme označit slovem současnost, mi chybí potřebný nadhled a odstup; a to nejen proto, že jsem se od začátku devadesátých let 20. století jako redaktor *Lidových novin* na vývoji české reportáže, i když jistě ne zásadním způsobem, také sám podílel, a dále i proto, že jsem v následujících více než deseti letech praktickou žurnalistiku, a tedy i reportáž, vyučoval na několika vysokých školách (Masarykova univerzita v Brně, Univerzita Palackého v Olomouci, Univerzita Jana Amose Komenského a Univerzita Karlova v Praze), a tak opět ovlivňoval vývoj reportáže, nýbrž především proto, že se mi vývoj reportáže po roce 1989 jeví jako dosud neujasněný, neuzavřený, vnitřně protikladný a nehotový, byť i v současnosti již lze nepochybně rozeznat některé výrazné tvůrčí osobnosti.

Tato publikace vychází z mé disertační práce a na tomto místě bych proto také rád srdečně poděkoval všem, jejichž rady, inspirace a pomoc umožnily její vznik, zejména prof. PhDr. Michaele Soleiman pour Hashemi, CSc., doc. PhDr. Jiřímu Kudrnáčovi, CSc., Mgr. Michalu Fránkovi, Ph.D., Mgr. et Mgr. Marku Lollokovi, Ph.D., a mnoha dalším. Děkuji rovněž Mgr. et Mgr. Barboře Svobodové za pečlivou jazykovou korekturu.